

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY VII.

BARCELONA 30 DE JUNY DE 1884

NÚM. 68.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 1'50 pessetas al any.—Número sol 25 cént. Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuhem dirigirse totas las comunicacions y en las llibrerias de Verdaguer, Parera, y Felip.

SUSCRIPCIÓ

PERA LA CO STRUCCIÓ É INSTALACIÓ D' UN OBSERVATORI-REFUGI EN LA MONTANYA DEL MONTSENY.

Suma anterior 2.823 pessetas.—D. Joseph Cruspiner, 5.—D. Joseph María Soujol, 10.—Un catalanista, 2.—Suma total, 2.840 pessetas.

SUSCRIPCIÓ

PERA CONTRIBUIR Á LA RESTAURACIÓ DEL TEMPLE ROMANICH DE SANT MIQUEL A SANT PERE DE TARRASSA.

LA ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS, 50 pessetas.—A. A., 2.—H. B., 2.—P. C., 2.—A. de D., 2.—A. M., 2.—G. C., 2.—J. C., 2.—J. Ll. y B., 2.—C. A. T., 2.—A. M. C., 2.—Suma total, 70 pessetas.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE JUNY.

- D. Fulgenci Mas de Xaxars.
- » Joseph Millet y Plá.
- » Eusebi Nicolau.
- » Rodolf Bornmüller.
- » Pau Almirall y Bosch.

EXCURSIONS

(*Extracte*)

PUIG-SACAU (1) (oficial) 22, 23 y 24 de Juny de 1884.

Hi assistiren los Srs. Massó, Auléstia, Ventosa y Llopis; si be aquest regressá á Barcelona desde Olot lo dia 23.

Sortits de Barcelona los excursionistas ab lo tren de las 5 h. 23 m. de la tarde (hora d' aquesta Ciutat) per la línea de Fransa (interior), se dirigiren á Girona, ahont arribaren á las 9 h. 25 m. del vespre. Durant lo viatge pogueren contemplar l' encisador especte de la planura del Vallés y de la conca del Tordera, ab sa vegetació rejoyenida per las continuas plujas.

Aposentats á Girona en la fonda dels Italians, emplearen las últimas horas de la vesprada en recorre los característichs carrers de la ciutat vella, pujant fins á la Seu, qual enorme massa s' agegantava al perdre sas líneas entre las ombres.

Al matí del 22 tornaren á la Catedral, visitant rápidamente son interior y 'l claustre románich, trayent fotografías y dibuixos; y á las deu partiren cap á Olot ab lo cotxe que fa 'l servey ordinari entre las duas poblacions. Se passá per Banyolas y Besalú y á las 3 h. 5 m. de la tarde, baixaren del cotxe enfront de Castellfúllit pera continuar lo viatge á peu. Se tragué una fotografia del aspecte del single basaltich que sustenta la vila, y 's dirigiren á S. Joan las Fonts quan comensava á plovisquejar. Prompte se desentrotllá una forta tempestat que no 'ls doná temps mes que de contemplar á corra-cuyta lo temple románich de S. Joan, emprenent la marxa á Olot per la conca del Fluviá, contemplant la vegetació exhuberant y las mil cascatas que en son curs se troban.

Arribats á Olot y després d' haver reposat en la Fonda de la Estrella, passaren á visitar al soci delegat Sr. Saderra, qui mostrá als excursionistas una selecta colecció de fotografías de la vila y sos voltants, ab altres curiositats arquelógicas, y feu ofrena á la

(1) *Sacau* y no *Sacalm* diu clarament lo poble en tota la cordillera de Sta. Magdalena, desde 'l pla d' Olot á la plana de Vich. Aixó, y 'l ser gran part de la montanya del propietari nomenat en *Cau d' en Bas*, fa que adoptém aquesta denominació creyentla mes exacta.

ASSOCIACIÓ d' una reproducció fotogràfica d' un interessant capitell trobat en la iglesia de Sant Salvador.

A l'endemà 23 á las 6 h. 5 m. del matí, en que 'l temps s' aclarí, comensáren lo viatge en caballería cap á Puig-Sacau. Seguiren un tros la comensada carretera de Vich, que arriba sols fins á En Bas, y á las 6 h. 31 m. trencaren per lo camí de Sant Privat, que s' obra en un recó de la plana per entre torrenteras y camps vorejats de saules, roures y altres arbres, presentant un conjunt d' encantadora bellesa. A las 7 h 40 m. entravan, per una volta, á la petita plassa de la Iglesia ahont hi ha 'l Hostal. La iglesia es d' estructura románica modernisada, conservantshi en son primitiu estat lo campanar. La fatxada porta la data de 1752, y en l' interior á mes d' uns banchs barrochs en lo presbiteri de bastant gust, s' hi conserva la pica del aygua beneyta formada per dos capitells románichs, un d' ells curiosíssim. A las 8 h 40 m., ab un temps ennuvolat, emprenguénen la pujada al santuari de Santa Magdalena per las *Escalas* vessant rápida entres bosch baix de boixos y ginebras, y á las 9 h 55 m. se trobavan al peu del single que corona la vessant, ovirant á la dreta en direcció al N. lo salt del Sellent com un inmens fil de plata. Reprenguénen la pujada per entre una magnífica fageda á buscar la vessant entre dos singles, y á las 10 h 2 m. descansaren en las Olletas, punt ahont s' hi troba oberta en la penya un petit oratori ab la Verge d' aquell nom. En la actualitat s' hi está construhint una casa junt á una capella que s' está obrint en la roca viva. Desde aquest punt fins al cim ahont está situada Sta. Magdalena la pujada es en zig-zag y rapidíssima per entre la espessedat dels faigs.

Lo santuari de Sta. Magdalena del Mont ó de Corneli ahont arribaren á las 10 h 50 m.; está situat sobre un rampeu del single mirant al pla d' Olot, y darrera d' éll s' aixeca 'l turó denominat Mont-Sacau á una altitut de 1515 metres, segons la carta d' en Coello. Desde 'l cim d' aquest turó la vista s' exten en un ample horizont.

Lo santuari está constituhit per una reduhida capella románica ab volta de canó, terminada en un abside ab finestreta en sagetera. La porta que s' obra en la fatxada lateral dú la data de 1756.

Forma lo altar major un quadro ab las imátges de la Magdalena, y S. Corneli, S. Pere y S. Esteve,

A las primeras horas de la tarda deixaren los excursionistas lo santuari dirigintse á l' altre bras del single pera agafar lo cami de Vidrá. Als pochs moments lo temps que 's presentava amenassador, se desencadená en una terrible tempestat d' aygua, trons, llamps y pedra, malgrat la qual y guiats per un fill del ermitá del santuari, seguiren lo cami fins damunt del Salt de Sallent que contemplaren en tota sa feréstega grandiositat en mitj de tan imponent espectacle. Lo salt te una altura extraordinaria y está format per un single tallat verticalment, per lo qui cau l' aygua en un sol raig que 's desfá abans d' arribar al fons. Refugiats en la casa del Sallent y passada la tempestat, reprengueren á las 4 h. 55 m. lo camí en direcció al Pla Travé sempre per boscos de faigs; y d' aquest pla, ahont s' alsan algunas casas, y las ruinas del edifici d' un antich establiment de Remonta, al Coll de Ciuret, espléndida vessant encatifada de verdor y salpicada de boixos, ginebras y faigs ahont pastura á pler nombrós bestiar. A las 5 h. 44 m. eran al coll, y, baixant á la vall d' un torrent tributari del Ges, anaren á travessar aquest riu y pujaren la costa que 'ls conduhí á Vidrá ahont entraren á las 7 h. 50 m. Posaren á l' hostal del Esquerrá; y al endemá 24, de bon matí, després d' haver vist la iglesia de construcció moderna y visitat lo Sr. Rector qui amablement los facilitá datos estadístichs, emprengueren á las 7 h. 15 m. la via del santuari de Bellmunt. Passaren per las ubagas den Xicoy y de Canamás entre roures, faig y tremols, y ascendint per una pujada en zigzag de frescal verdor, entraren á las 8 h. 42 m. en lo santuari, que mira, com desde un inmens balcó, la plana de Vich. Lo temple y la casa son de construcció antiga, mes modificada ab motiu de diferentas destruccions y cremas. Es aquell d' una sola nau y parets llisas, presentant un crehuer y un sol abside ahont hi ha un altar barroch modern. La imatge es molt petita y per son aspecte sembla bisantina, conformantse ab la tradició de sa troballa. Desde aquell alterós cim la vista s' esplaya per l' inmens amfiteatre de serras que voltan la plana de Vich: la serra de Milany al N.; cap á Orient lo Puigsacau al que segueixen las serras de Cabrera y singles del Ayats; las Guillerias, Sant Miguel de Sol-

terra y Montseny al Mitjorn; seguint cap á Ponent las serras de la Garga, damunt la que sobressurt al lluny lo Montserrat, venint després las serras de Paguera que 's juntan ab lo Cadi y ab lo Pirineu de nevats còmalls.

A las 10 deixaren lo santuari, y per una rápida vessant d' aspecte sech entre bosch de roures petits, baixaren á trobar los esque-nalls de roca cendrosa que com un pla inclinat s' escalonan fins damunt S. Pere de Torelló. A las 11 h. 50 m. entravan en aquest poble que te una iglesia barroca de severas formas, y grans proporcions y moltes casas dels sigles XVI y XVII ab treballadas llindas memorant los diferents oficis de llurs possehedors; y á la 1 h. 15 m. per la nova carretera vehinal arribaren á S. Feliu de Torelló saludant al pas lo campanar romanich y l' emblanquinat abside de S. Vicents de Torelló. En S. Feliu dináren en la Fonda de Joseph Bosch, qual bon servey se deu especialment recomanar, y á las 4 h. 30 m. prenian lo tren de la línea de S. Joan que 'ls torná á Barcelona ahont arribaren proximament á las 8 del vespre.

Los travalls fets en la excursió son los següents. Per lo senyor Massó; fotografias del Portal dels Apostols y d' un interior del claustre de la Seu de Girona y la vista general de Castellfullit; ademés prengué los datos itineraris del camí. Per lo Sr. Aulèstia; dibuix de la llinda d' una casa del carrer Gran de S. Pere de Torelló y recull de datos pera la Memoria. Per lo Sr. Ventosa: dibuixos del campanar de S. Feliu de Girona, de la pica d' aygua beneyta de S. Privat y d' un canalobre de Bellmunt.

Ademés s' adquiriren diversos goigs pera la ASSOCIACIÓ, y 's distribuïren varias fullas d' instrucció arqueològica y geogràfica.

COMUNICACIONS.

(*Extracte*)

De la Real Academia de Bellas Arts de Sant Fernando innovant las gestions que s' han practicat pera la conservació del Monastir de Santas Creus.

Del soci delegat á Santas Creus, Mossen Joan Magraner fent avinent lo comens de las obras de reparació del citat Monestir.

De l' Associació Catalanista de Reus, fent saber las gestions que per sa part ha fet pera igual assumpto.

Del Il·tre. Sr. Alcalde de Sant Pere de Tarrassa, comunicant l'acort prèc per lo municipi de dit poble referent á la conservació de la Iglesia de Sant Miquel ab la cantitat que té destinada á dit objecte, demanant lo concurs de la ASSOCIACIÓ en la suscripció pública que ha obert pera portar á cap la reparació del avant citat Monument.

Del Centre Catalanista d'Igualada, convidant á la ASSOCIACIÓ pera lo acte de la inauguració del propi centre.

Del Il·tre. Sr. Alcalde de Sitjes, contestant á la ASSOCIACIÓ sobre certas obras portadas á terme per lo Municipi de dita vila en l'edifici dit lo *Castell* de la meteixa.

Sr. President de la ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFICAS.

«Trovantme en aquesta històrica y antiga ciutat; y animat per la idea que professa nostra benvolguda ASSOCIACIÓ de estudiar los monuments arqueològichs; dels quals tanta abundor n'hi ha en aquest regne, molts d'ells lligats ab la història de la corona aragonesa; he tingut lo gust de visitarlos tots ab alguna detenció, y entre 'ls mellors m'ha atret ab preferència la parroquia anomenada *La Antigua* que guarda una torra-campanar de construcció tant original y primitiva, que la tradició assegura ser la primera fortalesa que 'l cristianisme alsá en Espanya, y la segona que s'erigí en lo mon. atribuhint sempre com la primacia á la de Santa Soffa de Constantinopla.

Aquesta joya se troba avuy en un estat tant ruinós y pròxim á endevocarse totalment, que es molt fácil desaparega prompte si no s'acut á restaurarla ab urgencia. Lo Sr. Capellá de *La Antigua* al saber que jo era soci de nostra ASSOCIACIÓ se 'm mostrá atentíssim y m'ressenyá tot lo que la historia y la llegenda diuhen d'aquest monument del cristianisme, y 'm suplicá que comunicés á nostra Societat lo mal estat en que 's trovaba, dihentme que si be debia gestionar y atendre ab preferència los monuments de Catalunya, se fés eco al menys en son BOLLETÍ del mal estat en que 's troba la citada torra, pera veure si 's podia lograr alguna cosa en profit de sa restauració.

Aixó es, Sr. President, lo que tinch lo gust de transmètreli; oferintli los recorts més afectuosos á V. y 'l tribut de ma consideració més distingida á la Junta Directiva de nostra societat.—Valladolid, 19 de Maig de 1884.—*Carles Torruella*.

NOVAS.

Hem tingut lo gust de veure 'ls plans de restauració de la Catedral de Tarragona, que han projectat los intel·ligents arquitectes D. Elías Rogent, Director d' aquesta Escola d' Arquitectura, y nostre consoci Don August Font catedràtic de la propia Escola.

Lo projecte es completíssim, abessant tan l' exterior com l' interior de la Seu, així com las dependencias totes de la Metropolitana. Las obras que se senyalan pera l' exterior son: l' acabament del frontis seguint las líneas á doble vessant de la teulada y desfent l' esmortiment ó frontó que hi ha comensat, y que es de la última época del estil ogival; la neteja de tot aditament dels ábsides de las capellas laterals; la construcció de las dependencias que son necessarias en cossos d' edifici d' estil apropiat; l' acabament del campanar actual afegint un segon pis y l' aixecament d' altre colateral; així com la terminació dels pinacles etc. Tots los carrers que limitan la Seu se rectifican, tancantse 'ls ánguls entrants del edifici per medi de rexats de ferro que clohuen uns espays destinats á cementiri dels arquebisbes y á jardins. La actual plassa de la Catedral queda molt més ampla, tirantse á terra alguns edificis; y la visualitat del temple més estudiada rebaixant lo terreno de modo que quedi aquell sobre una segona gradinata.

En l' interior se limita la restauració á rectificar los finestrals acomodantlos á un dels tipos que ja te la meteixa Seu; á treure 'ls altars que hi ha adossats á una de las alas del crehuer, deixantse així al descobert perfectament los tres absides que forman las terminacions de las naus; y á donar claror y esbarjó al altar major deixant lo retaule completament aïllat, obrint los finestrals del abside y decorant sa volta. En l' extrem del crehuer y en substitució dels tres altars indicats, s' hi idea construir un nou panteon pera D. Jaume I, d' estil ogival recordant los enterraments reals de Poblet.

Aquestas, y altres mes secundarias reformas en los claustres y demés dependencias, constitueixen lo important treball dels Srs. Rogent y Font que revela un detingut estudi del monument y un recomanable bon gust y discreció en lo conjunt del projecte.

Dos treballs importantíssims y d' especial interés pera l' excursionisme s' han llegit durant lo present més á la Real Academia de Ciencias naturals y Arts, d' aquesta ciutat ab motiu de la recepció oficial dels acadèmichs D. Artur Bofill y D. Silví Thos y Codina. La Memoria llegida per lo Sr. Bofill versá sobre 'l *Moluscos de la vall de Ribas* donant á conèixer son autor sos interessants estudis referents á la topografia y geologia de la vall y la Fauna malacológica á n' aquellas vertents pirenaicas. Lo discurs á carrech del Sr. Thos tingué per objecte lo *Reconeixement físich-geològich de las valls d' Andorra*, describint la orografia, hidrografia y la climatologia del país y presentant un quadro d' altituts dels llochs

més notables sobre 'l nivell del mar. Senyalá també la presencia de rocas hipogénicas de la classe anomenadas antigas ácidas y d' altres sedimentarias corresponents á la sèrie primaria manifestant sos caràcters macroscòpics y establint sa agrupació en los terrenos estrato-cristali, cambriá y siluriá, y expressant algun dubte respecte á la existencia del devoniá. S' ocupá ademés, dels jaciments metalífers y de las demás substancies del regne mineral susceptibles d' explotació; de la conveniencia d' establir una xarxa de comunicacions, indicant son trassat, y bosquejant finalment la organissació política y social del país que subsisteix inmutable fa més de sis sigles; com tingué ocasió de veure la ASSOCIACIÓ per las duas conferencies que sobre un tema análech doná temps enrera un ilustrat andorrá consoci nostre. Travalls com los de que 'ns ocupem han d' esser profitosos pera l' avens científich y han de contribuir á que sian degudament conegudas importants regions de la nostra terra. Per aixó, en nom dels interessos excursionistas, nos creyem en lo deber felicitar cordialment als esmentats senyors Bofill, y Thos y Codina per sos darrers discursos académichs.

Perió lichs rebuts darrerament: *Revista de la Asociacion de Navieros y Consignatarios de Barcelona*; *El ausiliar de la propiedad, comercio é Industria*; *El profesorado*; *L' Arch de Sant Martí*, de Sant Martí de Provensals; *Butlletí mensual de la delegació de Tarragona, de la Associació d' Excursions Catalana*; *Boletin Revista del Ateneo Casino obrero de Valencia*; *Boletin de la Asociacion de Ingenieros Industriales de Madrid* y *Revista de Sabadell*.

Han sigut cedits á la Associació los objectes y obras següents: Per D. Joseph Piferrer delegat á Vilassar de Dalt: 39 goigs diversos, 37 monedas de varias épocas; *Los viajes de Cyro* per Mr. Ramsay, traducció castellana per D. Francisco Savila, Barcelona 1728; *Historia del esforsat Cavaller Partinobles*, Compte de Bles, Gerona; *Peregrinació del Venturós Pelegrí*. Per lo Institut del Foment del Travall Nacional: un grabat retrato del Excm. Sr. D. Joan Güell y Ferrer. Per D. Joseph Saderra delegat á Olot: una fotografia contenit un capitell romanich. Provenent de l' excursió á Puig Sacau, 5 goigs. Per D. Joseph Ricart y Giralt: *El Porvenir en el Sahara*, conferencia pública dada el dia 22 de Febrero de 1884 en el Ateneo Barcelonés per lo propi donador, Barcelona 1884. Per D. Pau Guim delegat á Montferrand, *Maltro l' innoucento*, poema ab traducció francesa; (dos exemplars), Agen 1845; *Diaris de Barcelona* dels anys 1800 y 1803; un diploma de mestre sabater donat á Besançon, l' any 1777 en pergami; 9 grabats de varis monuments antichs y moderns de Paris; un grabat contenint lo retrato del rey Anfos lo Sabi; un assignat de 10 lliuras (pàper emés per lo Govern de la Revolució Francesa); un assignat de 10 sous. (Id.); *Conférence sur S. S. le pape Pie IX*, par Mr. le Vicomte de Chifflet, Besancon 1878.